

Bedia Muvahhit (1897-1994)

Bedia Muvahhit-**Taha Toros**
Arşivi

Cumhuriyet döneminin ilk sinema ve tiyatro oyuncularından Bedia Muvahhit, 1897 yılında İstanbul'da Büyükada'da doğmuştur. Annesi Refika Hanım, babası İstinaf Mahkemesi savcılarında Mısırlı zade Şekip Bey'dir. Bedia Hanım'ın çocukluğu Büyükada'da geçmiştir. Küçük yaşlarda mürebbiyeler eşliğinde Rumca ve Fransızca öğrenmiştir. Okul çağına geldiğinde önce Büyükada'daki St.Antoine Okulu'na gönderilmiş ancak babasının ölümü üzerine ailesi Moda'ya taşınınca Kadıköy Terakki Mektebi'nde ilk eğitimini sürdürmüştür. Ardından da dokuz yıl süreyle devam ettiği Fransızca eğitim veren Notre Dame de Sion'da orta ve lise eğitimini tamamlamıştır. Okul yıllarında müsamerelerde aldığı roller onun oyunculukla ilk tanışmasıdır. Ayrıca Türk kadınlarının memuriyet gibi işlere henüz kabul edilmediği, yasak olduğu bu dönemde Fransızca ve Rumca bildiği için geçici bir süre İstanbul Telefon Şirketi'nde memur olarak çalışan ilk Türk kadınlarından biri olmuştur.

Okulu bittikten sonra iki yıl Erenköy Lisesi'nde Fransızca öğretmenliği yapmıştır. Öğretmenlik yaptığı dönemde tiyatro sahnesinde büyük hayranlıkla izlediği Darülbeydi oyuncularından Ahmet Refet Muvahhit Bey ile tanışıp 1921 yılında evlenmiştir. Evlendikten sonra eşinin ismini almış Bedia Muvahhit olarak tanınmıştır. Bu evliliğinden 1922 yılında Şuayip Sina adını verdikleri bir oğlu doğmuştur. Bundan sonra tiyatro ve sinema dünyasını yakından tanıma fırsatı bulan Bedia Muvahhit, eşinin oynadığı oyunları kulisten izlerken birden kendini kamera önünde oyunculuk yaparken bulmuştur.

Muhsin Ertuğrul tarafından 1922 yılında filme çekilen Halide Edip Adivar'ın kaleme aldığı Ateşten Gömlek filminde rol almıştır. Bu role seçilmesinde Halide Edip Hanım'ın baş kahraman olan Ayşe rolünün bir Türk kadını tarafından oynanması koşuluyla kitabının filme çekilmesine izin vermesi ve filmin yönetmeni Muhsin Ertuğrul ile ailecek tanışıyor olmaları etkili olmuştur. Kurtuluş Savaşı'nı konu alan ilk Türk filmi olan Ateşten Gömlek'te Bedia Muvahhit ilk kez beyaz perde ile tanışmıştır. Ayrıca bu filmde Neyyire Neyyir Hanım da rol almıştır. Böylece Bedia Muvahhit ve Neyyire Neyyir Hanımlar Türk sinemasının ilk kadın sinema oyuncularını tarihe geçişlerdir. Filmin ilk gösterimi TBMM'nin açılışının üçüncü yıldönümü olan 23 Nisan 1923 günü yapılmıştır. Yeni Türkiye'de Türk kadınının sinema sahnesine çıkışı bazı çevrelerce yadırganmışsa da özellikle Bedia Muvahhit geleceğin Cumhuriyet kadını imajıyla örtüşecek

“modern, eğitilmiş, anne ve eş” kimliğiyle büyük ilgi ve destek görmüştür.

Güzelliği ve yeteneği ile Yahya Kemal’in şiirlerine de ilham kaynağı olan Bedia Muvahhit sinemadan hemen sonra tiyatrodaki rol oynamaya başlamıştır. İlk sahneye çıkışı İzmir’de bir tesadüf sonucu gerçekleşmiştir. Darülbeyaz sanatçılarınca Temmuz 1923’te gittiği İzmir turnesinde Bedia Hanım, eşi Muvahhit Rafet Bey’e eşlik ettiği sırada turneye katılmaktan vazgeçen Eliza Binemeciyan’ın yerine sahneye çıkmıştır. İbnürrefik Ahmet Nuri Bey’in Fransızcadan uyarladığı “Ceza Kanunu” adlı oyununda “Sacide” rolünü oynamıştır. Palas Sineması’nda 31 Temmuz 1923’te oynanan bu temsili Mustafa Kemal Paşa da izlemiştir. Oyundan sonra Mustafa Kemal Paşa Bedia Muvahhit’i tebrik ederek Ateşten Gömlek filminde olduğu gibi tiyatro sahnesinde de oyunculuğunu çok başarılı bulduğunu belirtmiştir. Sanat hayatına devam etmesi konusunda teşvik etmiştir.

Bedia Muvahhit’in resmen tiyatroya başlaması ise Cumhuriyetin ilanından hemen sonra Muhsin Ertuğrul tarafından 6 Aralık 1923’te sahneye konulan Shakespeare’in Othello adlı oyunu olmuştur. Bu oyun Cumhuriyet döneminde Türk kadınınca sahneye çıkışını perçinleyip resmileştirmiştir. Desdemona rolünde Bedia Muvahhit Hanım ile Emilia rolünde Neyyire Neyir Hanım’ın rol aldığı temsil büyük ilgi görmüştür. Bu başarılı temsillerden sonra Türk kadınınca sahneye çıkması da yavaş yavaş kabullenilmeye başlanmıştır. Dönemin basınında Türk kadınınca sahneye çıkışı akıcı Türkçesi ile hayranlık uyandıran Bedia Muvahhit’e övgüler yağdırılarak geniş yer bulmuştur. Bedia Hanım 1924 yılında artık bir Darülbeyaz sanatçısı olarak Cehennem, Azarya ve Yorgaki Dandini gibi oyunlarda rol almıştır. Neyyire Neyir, Vasfi Rıza Zobu, Hazım Körmükçü gibi dönemin öne çıkan oyuncularıyla tiyatro sahnesini paylaşmıştır. Başarılı oyunculuğuyla dönemin basını tarafından da ilgiyle takip edilmiştir. Bedia Muvahhit, eşi Ahmet Refet Bey’in 1927 yılında verem hastalığından ölümü üzerine çok etkilenmiş toparlanması biraz zaman almıştır. Eşinin ölümünden sonraki ilk sezonda sanat anlayışı ve seyircisine duyduğu saygıdan dolayı daha önce Muvahhit Refet Bey ile oynadığı “Üç Kişi Arasında” adlı oyunda sahneye çıkmaya devam etmiştir.

Dönemin yıldızlaşan isimleri arasında yer alan Bedia Muvahhit, Türkiye ile Yunanistan arasında kültürel diplomasi için öne çıktığı 1930 yılında iki ülke arasında dostane ilişkiler kurulmasına aracılık eden sanatçılardan biri olmuştur. Bu dönemde İstanbul’a gelen bir Yunan tiyatro topluluğu tarafından sahnelenen Othello oyununda Desdemona rolünü Yunanca oynamıştır. Oyunculuğu çok başarılı bulunmuş ünü Türkiye dışına da taşımıştır. Türk-Yunan ilişkilerinde barış havasının estiği 1931 yılında Başbakan İsmet İnönü başkanlığındaki Yunanistan’a giden Türk heyetinde de yer almıştır. Yunanistan’da gerek basından gerekse sanat çevrelerinden büyük ilgi görmüştür. Atina Konservatuvarı tarafından Bedia Muvahhit’e bir de fahri diploma takdim edilmiştir.

Bedia Muvahhit, 1933 yılında Şehir Tiyatrosu’nda besteci ve piyanist olarak çalışan Avusturya asıllı Frederich von Statzer ile evlenmiştir. Ferdi Statszer olarak tanınan sanatçı ile 18 yıl evli kalmış bu süreçte Bedia Statzer olarak anılmıştır. Eşinden 1951 yılında ayrılmış bundan sonra yeniden sahne dünyasında ilk tanındığı isim olan “Muvahhit” i kullanmıştır. Yurt dışında da turnelere katılıp tiyatro ve müzikalleri takip ederek mesleğinde hep en iyi olmayı hedeflemiştir. Bedia Muvahhit, entelektüel birikimiyle oyunculuğun yanında Fransızcadan yaptığı Yahudi, İstanbul Havası, Kır Çiçeği, Geçti Borun Pazarı, Oğlumuz, Arılar gibi çeviri ve adaptasyonları ile de Türk tiyatrosuna büyük hizmetlerde bulunmuştur. Ateşten Gömlek (1923), İstanbul Sokaklarında (1929), Karım Beni Aldatırsa (1933), Söz Bir Allah Bir (1933), Beklenen Şarkı (1953), Paydos (1954), Gülmeyen Yüzler (1955), Son Beste (1955), Yaşlı Gözler (1955), Çapkınlar (1961), Barut Fıçısı (1963), Manyaklar Köşkü (1964), İstanbul Kaldırımları (1964), Bozuk Düzen (1965), Sevinç Gözyaşları (1965), Hep O Şarkı (1965), Şoförün Kızı (1965), Zehirli Hayat (1967), Son Mektup (1969),

Lekeli Melek (1969) ve Ateşli Çingene (1969) gibi pek çok filmde rol almıştır.

Ceza Kanunu, Hisse-i Şayia, Othello, İzmirli Kız, Devlet Kuşu, Hamlet, İstanbul Havası, Bir Gece Faciası, Kiralık Budalası, Leyla-Mecnun, Küçük Şehir, Nuhun Gemisi, Kadınlar ve Lüküs Hayat gibi 200'den fazla tiyatro oyununda sahneye çıkmıştır. Herhangi bir oyunculuk eğitimi almamasına rağmen büyük bir istek ve azimle kendini tiyatroya adanmıştır. Güçlü hafızası ve ezber yeteneğinin yanında taklit ustalığıyla da bilinen bir sanatçı olmuştur. 1 Şubat 1987 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan bir yönetmelik çerçevesinde "devlet sanatçısı" unvanı verilen Bedia Muvahhit, 20 Ocak 1994'te 97 yaşında İstanbul'da vefat etmiştir.

Bedia Muvahhit, bir asra sığın ömrü boyunca Osmanlıdan Cumhuriyete kadınlara yönelik konulan yasakları kıran bir öncü kadın olmuştur. Daha öğrenci iken İstanbul Telefon Şirketi'nde memur olarak çalışıp Türk kadınının çalışma hayatına girmesine öncülük etmiştir. Sinema ve tiyatro sahnesine çıkan ilk Türk kadınlarından biri olarak tanınmıştır. Türkiye'de sinema ve tiyatronun kadınlar arasında yaygınlaşmasında adeta bir kutup yıldızı olmuştur.

Nuray ÖZDEMİR

KAYNAKÇA

AKÇURA, Gökhan, **Bedia Muvahhit Bir Cumhuriyet Sanatçısı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 1993.

BAYINDIR ULUSKAN, Seda, **Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2010.

"Bedia Muvahhid Hanım Ateşten Gömlek Filminde", **Süs**, 16 Haziran 1923, Yıl 1, S 1, s.14.

ÇOLAK, Güldane, UÇAN, Lale, **II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kadın Öncüler**, Heyamola Yayınları, İstanbul 2008.

"Darülbedayi Sahnesinde Türk Kadınları", **Vakit**, 21 Nisan 1924, s.1-2.

"Dezdemonna Bedia Hanım Atina'ya Davet Edildi", **Vakit**, 11 Temmuz 1931, s.1.

"Hayatta Başarılı Olmuş Türk Kadınları: Bedi Muvahhit", **Resimli Ay**, C 5, No:2, 2-3.

KARAKIŞLA, Yavuz Selim, **Osmanlı Kadın Telefon Memurları (1913-1923)**, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul 2014.

Mehmet Cemil, "Muvahhid Ailesi", **Asri Türkiye Mecmuası**, C 1, S 2, s.14-15.

NUTKU, Özdemir, **Atatürk ve Cumhuriyet Tiyatrosu**, Özgür Yayınları, İstanbul 1999.

ÖZKAYA DUMAN, Olcay, "Alem-i Nisvan Tartışmaları ve Modernleşmeye Geçişte Sahne Sanatlarında Son Perde ve Üç Kadın: Afife Jale, Neyyire Neyyir ve Bedia Muvahhid", **Kadın Aleminden Kadın Algısı I**, Ed. Jale Öztürk, Olcay Özkaya Duman, Gece Akademi, Ankara 2018, s.269-296.

ÖZÖN, Nijat, "Türk Sineması", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, 7. Cilt, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, s.1870-1888.

SEVENGİL, Refik Ahmet, **Türk Tiyatrosu Tarihi**, Alfa Yayınları, İstanbul 2015.

Taha Toros Arşivi

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/bedia-muvahhit-1897-1994/?pdf=3941> adresinden erişilmiştir